

در ماجرای استیضاح وزیر راه برخی اصلاح طلبان با نمایندگان نزدیک به پایداری هم موضع هستند و برخی نه

راه حامیان دولت جدا شد؟

علی ملکی
نخست‌وزیر گروه سیاست

موج انفجار مهیب بندر شهیدرجایی به وزارتخانه‌های راه‌وشهرسازی و صمت رسید و سکانداران آنها زیر ذره‌بین قرار گرفتند. ترازدی‌ای که روز شنبه ایران را داغدار کرد، حتما مقصرانی دارد و افکار عمومی در انتظار شناسایی و مجازات آنها هستند. در این میان سناریوهای مختلفی برای علت‌یابی و عامل شناسی این فاجعه توسط رسانه‌ها مطرح شده است. فارغ از سناریوهای ضد و نقیض، هر اتفاقی که در بندر رخ داده باشد، مسئولان بالارده باید در این باره پاسخگو باشند و نسبت به عملکردشان توضیح بدهند. به همین منظور زمزمه‌هایی از طرح استیضاح فرزانه صادق مالوالاجرد و محمد اتابک، وزاری راه‌وشهرسازی و صمت از بهارستان به گوش می‌رسد. در این میان یکی از رسانه‌های اصلاح طلب «تندروها» را پشت پروژه استیضاح وزیر راه می‌بیند. این درحالی است که دیگر رسانه همسو، طی روزهای گذشته مستقیما دو وزیر مذکور را زیر آتش انتقادات قرار داده و آنها را از خاطیان فاجعه بندر معرفی کرده است. ماجرا به‌قدری جدی شده که فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت در پاسخ به پرسشی درباره دیدگاه دولت در زمینه طرح استیضاح وزیر راه در مجلس، گفت به همان اندازه که استیضاح «حق مجلس» است انتظار داریم از این ابزار «استفاده سیاسی» نشود. او در ادامه به استیضاح وزیر اقتصاد در اسفندماه اشاره کرد و افزود که امیدواریم نسبت به وزارت راه، اما «برخورد حرفه‌ای» انجام شود.

طرح استیضاح صرفاً به دلیل حادثه بندر نیست

فرزانه صادق مالوالاجرد، صبح یکشنبه (هفتم اردیبهشت) در سفری به بندرعباس که به همراه وزیر کشور انجام شد، از بندر شهیدرجایی بازدید کرد. جایی که انفجار مهیب آن، وزارتخانه‌اش را در معرض برخی انتقادات و تقویت طرح استیضاح قرار داده است. او با تأکید بر اینکه زون‌های دیگر بندر به‌صورت عادی فعالیت می‌کنند، گفت: «تنها یک زون دچار حادثه شده و سایر بخش‌های بندر طبق روال گذشته در حال بارگیری و تخلیه هستند. اوضاع کاملاً تحت‌کنترل است.» این اظهارات، درحالی مطرح شد که رسانه‌های اصلاح طلب، از سازندگی که او را به ناکارآمدی متهم می‌کند تا شروق و هم‌میهن که استیضاح را شتاب‌زده می‌دانند، درگیر شکافی عمیق بر سر عملکرد او هستند.

وزیر راه با ابراز همدردی با خانواده‌های جان‌باختگان، به بازدید میدانی از محل حادثه اشاره کرد و افزود: «بخش زیادی از حریق اطفاء شده و همدلی نیروهای امدادی، آتش‌نشانی و نظامی سستونی است.» او همچنین به دستور وزیر کشور برای جداسازی کانتینرهای پرریسک اشاره کرد و گفت: «جابه‌جایی این کانتینرها با حساسیت ویژه در حال انجام است.» سفری که به‌منظور بررسی میدانی وضعیت آتش‌سوزی بندر انجام شده بود، توانست نظر نمایندگان را جلب کند و شنیدنی‌ها از بهارستان حکایت از جدی‌شدن

عراقچی روز گذشته خبر داد در دور چهارم مذاکرات که در رم برگزار می‌شود ایران با

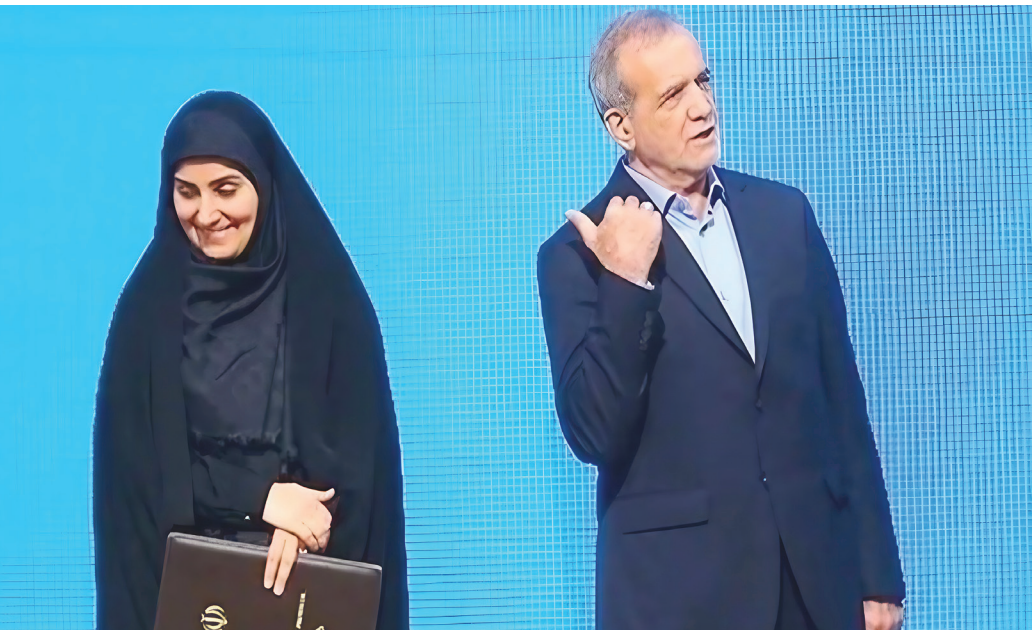
کشورهای اروپایی مذاکره خواهد کرد. احتمالاً یکی از مهم‌ترین موضوعات مطرح در این مذاکرات، مسئله «مکانیسم ماشه» یا اسنپ‌بک است که به‌عنوان ابزاری برای بازگرداندن تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران طراحی شده است.

اروپا به دنبال جلب توجه ترامپ

اروپایی‌ها که خود را از استراتژی ترامپ در سیاست خارجه حذف‌شده می‌بینند و ترامپ نیز با حذف صندلی مکرون از مذاکرات با زلنسکی در حاشیه مراسم تشییع پاپ فرانسیس این حذف را عیان کرده است، اکنون تلاش دارند تا به نحوی خود را به متن تصمیم‌گیری‌ها بازگردانند. در این رابطه تهدید به فعال‌سازی مکانیسم ماشه اقدامی محسوب می‌شود که از سویی با هدف اثر گذاشتن بر مذاکرات تهران واشنگتن مطرح شده تا بی‌اثری در مذاکرات آمریکا و اوکراین جبران شود و از سوی دیگر با هدف تحت فشار قرار دادن ایران در میز مذاکرات و جلب توجه ترامپ انجام می‌شود، لذا طرف آمریکایی چه از مواضع فعلی اروپا مطلع باشند و چه نباشد، آن را اقدامی در راستای منافع خود می‌بیند. برای مدیریت این چالش، ایران در مذاکره باید استراتژی مشخصی درباره تعویق یا تعلیق این مکانیسم داشته باشد. این استراتژی می‌تواند شامل مذاکره مستقیم با آمریکا و طرح این مطالبه باشد که واشنگتن باید متحد خود را از فعال کردن مکانیسم ماشه برحذر دارد. همچنین این موضوع باید گوشزد شود که ایران فعال‌سازی مکانیسم ماشه را صرفاً از جانب اروپا ندانسته و آن را سیاسی هماهنگ با آمریکا تلقی خواهد کرد و متناسب با آن اقدامات واکنشی نشان خواهد داد. چنین موضعی باعث می‌شود تا طرف آمریکایی این راهبرد را که ضمن فعال‌سازی مکانیسم ماشه و تحت فشار قرار دادن ایران، خود را میرا از تنش افزایشی معرفی کند، کنار بگذارد؛ چراکه کشورهای اروپایی به دلیل وابستگی سیاسی و استراتژیک به ایالات متحده، نمی‌توانند به‌طور کامل مستقل از اراده آمریکا تصمیم‌گیری کنند.

خواسته‌های طرفین

برای درک بهتر نقاط اختلاف در مذاکرات با طرف اروپایی، بررسی دقیق خواسته‌های دو طرف ضروری است. ایران در این مذاکرات به‌دنبال لغو کامل تحریم‌های اقتصادی و مالی است که پس از خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸ تشدید شدند. این تحریم‌ها فشار سنگینی بر اقتصاد ایران وارد کرده‌اند و رفع آن اولویت اصلی تهران است. علاوه بر این، ایران خواستار تضمین‌های محکم از اروپا برای پایبندی به تعهدات در هر توافق جدیدی است تا از تکرار تجربه خروج یک‌جانبه آمریکا جلوگیری شود. جلوگیری از فعال‌سازی مکانیسم ماشه که می‌تواند تحریم‌های بین‌المللی را بازگرداند و ایجاد فضای برای همکاری اقتصادی پایدار با اروپا، از دیگر خواسته‌های کلیدی ایران است. این موارد نشان‌دهنده تمرکز ایران بر امنیت اقتصادی و ثبات توافق است. در مقابل، اروپا احتمالاً بر بازگشت ایران به تعهدات کامل برجامی تأکید خواهد داشت. این شامل کاهش سطح غنی‌سازی اورانیوم، محدود کردن ذخایر اورانیوم غنی‌شده و همکاری کامل با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای نظارت شفاف بر برنامه هسته‌ای ایران است. اروپا همچنین ممکن است بخواهد مذاکرات را به مسائل غیرهسته‌ای گسترش دهد، از جمله برنامه موشکی ایران و نقش منطقه‌ای آن در خاور میانه که از نگرانی‌های امنیتی کلیدی غرب به‌شمار می‌روند. حفظ مکانیسم ماشه به‌عنوان اهرمی برای تضمین پایبندی ایران به توافق نیز احتمالاً در دستور کار اروپا خواهد بود. این

یعنی بندر شهیدرجایی کوتاهی کرده‌و این اهمال به‌فاجعه‌ اخیر منجر شده‌است. بستن سامانه ثبت‌نام مسکن نیز از دیگر انتقادات جدی است که به گفته محمدمنان ربیسی، دسترسی مردم به حقوق قانونی‌شان را مختل کرده‌است. علاوه بر این، ضعف در اجرای قانون جوانی جمعیت، ناکارآمدی در تنظیم بازار مسکن، وضعیت آشوبناک حمل‌ونقل، عزل‌ونصب‌های بی‌برنامه، تعطیلی از قوانینسن و ناتوانی در مدیریت فنی وزارتخانه، دیگر دلایلی‌اند که نمایندگان را به تکاپو واداشته‌اند.

شکاف اصلاحات

طرح استیضاح خانم وزیر موجی از واکنش‌ها را از کاربران در شبکه‌های اجتماعی گرفته تا رسانه‌های رسمی به راه انداخت. یکی از حامیان رئیس‌جمهور در شبکه اجتماعی ایکس در واکنش به طرح استیضاح وزیر راه نوشت که این کار «صورت عریانیی از تحجر و عنادورزی عامدانه» است. او تأکید کرد این عمل «یک مبارزه جنسیت زده و زن‌ستیز» است تا مبادا موفقیت‌های زن از سایه انحصار مردانه‌شان خارج شود و شایستگی‌ها و نقش آفرینی مؤثر زنان مظلوم این سرزمین پررنگ و جای منافع‌شان تنگ شود. این کاربر اشاره‌کرد که استیضاح وزیر راه «اصرار بر نگاهی رسوب‌شده و انحرافی از دین» است که با هر تغییر و پیشرفتی که جامعه‌ای فعال، شفاف و مطالبه‌گر بسازد دشمنی و عناد دارد.

همه این ادعاها درحالی است که یکی از رسانه‌های رسمی حامی دولت در تیر یک روزنامه‌اش با لحنی شدید وزیر راه را مورد انتقاد قرار داده و او را از خاطیان ماجرای بندر دانسته است. در همین رابطه کاربران اصلاح‌طلب

دیگری هم در ایکس نسبت به طرح استیضاح فرزانه صادق مالوالاجرد اعتراض کردند و آن را «تصمیمی سیاسی» و از طرف «تندروها» خواندند، موضوعی که اتفاقاً توسط یکی از برجسته‌ترین رسانه‌های همفکرشان به جد دنبال شده بود.

خطر اطرافیان دولت برای دولت

در حالی که انتظار می‌رفت رسانه‌های اصلاح‌طلب، به‌عنوان حامیان سنتی دولت پزشکیان، دربرابر استیضاح وزیر راه موضعی واحد اتخاذ کنند، شکاف عمیقی میان آنها به وجود آمده است. روزنامه سازندگی با تیتیر «خطای خانم وزیر»، با صراحت و شسدت از استیضاح حمایت کرده و وزارت راه را به دلیل ناکارآمدی در نظارت بر سازمان بنادر و دریانوردی مقصر می‌داند. این روزنامه با اشاره به تاریخچه سازمان بنادر که به سال ۱۳۲۹ بازمی‌گردد، می‌نویسد که این نهاد کلیدی، تحت مدیریت وزیر راه، به‌حال خود‌رها شده و فاجعه بندر نتیجه همین بی‌توجهی است. سازندگی همچنین انتصاب‌های غیرتخصصی، مانند سپردن مدیریت سازمان بنادر هر م‌رگان به شرکت راه‌آهن و بی‌توجهی به استانداردهای دیوی مواد خطرناک را به‌شدت مورد انتقاد قرار داده است.

این رسانه حتی وزیر راه را به اداره وزارتخانه با «آزمون و خطا» متهم می‌کند، ادعایی که به مذاق دیگر رسانه‌های اصلاح‌طلب خوش نیامده است. در مقابل، «شرق» و «هم‌میهن» با قاطعیت دربرابر استیضاح ایستاده‌اند و آن را پروژه‌ای سیاسی با انگیزه‌های جناحی می‌دانند. شرق با تیتیر «فرصت تندروها برای حذف؟» استیضاح را بخشی از تسویه‌حساب جریان‌های تندرو با دولت پزشکیان توصیف می‌کند که پس از شکست در انتخابات ۱۴۰۳، حالا از ابزار پارلمانی برای تضعیف کابینه استفاده می‌کنند. این روزنامه، انفجار بندر را بهانه‌ای برای حذف تنها زن کابینه می‌داند و معتقد است تمرکز یک‌جانبه بر وزارت راه، بدون توجه به نقش وزارت صمت در ترخیص کالاها، نشانه‌ای از برخورد گزینشی است.

شرق همچنین هشدار می‌دهد استیضاح‌های پیاپی، ثبات دولت را به‌خطر می‌اندازد و اعتماد عمومی به حکمرانی را فرسایش می‌دهد. هم‌میهن نیز با تیتیر «استیضاح راه»، ضمن انتقاد از برخی ضعف‌های وزیر راه، مانند عزل‌ونصب‌های گسترده، استیضاح را راه‌حل مناسبی نمی‌داند. این روزنامه به نقل از سیدعلی حسینی، رئیس پیشین کمیسیون حمل‌ونقل اتاق ایران، می‌نویسد که کنار گذاشتن وزیر راه مشکلات بنادر را حل نمی‌کند و وزارتخانه‌ای به وسعت راه‌وشهرسازی نیاز به زمان و سرمایه‌گذاری دارد. هم‌میهن همچنین به دفاع از وزیر راه می‌پردازد و استدلال می‌کند که بسیاری از مشکلات کنونی، از دولت‌های پیشین به ارث رسیده و «نمی‌توان در کمتر از یک سال انتظار تحول داشت.»

در حالی که سازندگی با لحنی تند خواستار پاسخگویی فوری وزیر راه است، شرق و هم‌میهن استیضاح را پروژه‌ای سیاسی می‌خوانند که بیش از اصلاح امور، به دنبال تضعیف دولت است. این دوگانگی، نه‌تنها وفاق اصلاح‌طلبان را زیرسوال برده، بلکه نشان‌دهنده چالش‌های عمیق‌تر در حمایت از دولتی است که هنوز به نیمه دوم اولین سال مسئولیتش هم نرسیده است.

تفاوت در اولویت‌ها، مذاکرات را پیچیده می‌کند. ایران بر رفع تحریم‌ها

و تضمین‌های اقتصادی تمرکز دارد، درحالی که اروپا به دنبال

محدود کردن برنامه هسته‌ای و پرداختن به مسائل امنیتی گسترده‌تر است. موفقیت مذاکرات به توانایی طرفین و یافتن توازنی برای رفع نگرانی‌های دو طرف بستگی دارد.

نقطه نزاع اصلی

نقطه نزاع اصلی در مذاکرات کنونی، حول محور مکانیسم ماشه و پیامدهای فعال‌سازی آن متمرکز است. مکانیسم ماشه که در بندهای ۳۶ و ۳۷ برجام پیش‌بینی شده، به هر یک از طرف‌های توافق اجازه می‌دهد در صورت ادعای نقض تعهدات توسط طرف دیگر، موضوع را به شورای امنیت سازمان ملل ارجاع دهد. این فرایند می‌تواند به بازگشت خودکار تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران منجر شود. این ابزار از چند جهت برای ایران حساسیت‌برانگیز است. فعال‌سازی مکانیسم ماشه می‌تواند تمام دستاوردهای اقتصادی و سیاسی ایران از برجام را در مدت کوتاهی از بین ببرد. با توجه به خروج آمریکا از برجام، ایران نگران است که ایالات متحده از طریق متحدان اروپایی خود، به‌طور غیر مستقیم مکانیسم ماشه را فعال کند. همچنین ایران معتقد است اروپا در گذشته نتوانسته به تعهدات خود برای جبران خسارات ناشی از خروج آمریکا از برجام عمل کند و این موضوع اعتماد ایران به اروپا را کاهش داده است. سنخست که ارانه پیشنهادهایی برای رفع این بی‌اعتمادی، مستحک خواهد بود. یکی از عوامل پیچیده‌کننده مذاکرات، تأثیر بحران اوکراین بر روابط ایران و اروپاست. اروپا به دلیل حمایت از اوکراین و تقابل با روسیه، ایران را به‌عنوان یک بازیگر نزدیک به روسیه در این بحران می‌بیند. این دیدگاه باعث شده اروپا با احتیاط بیشتری در مذاکرات با ایران عمل کند و مکانیسم ماشه را به‌عنوان ابزاری برای فشار بر ایران حفظ کند. با توجه به اهمیت مکانیسم ماشه و خطرات آن برای ایران، یکی از محورهای اصلی مذاکرات باید حول مدیریت این ابزار باشد. ایران می‌تواند پیشنهاد دهد که تعویق یا تعلیق موقت مکانیسم ماشه به‌عنوان بخشی از مذاکرات مستقیم یا غیرمستقیم با ایالات متحده مطرح شود. اما اجرای این پیشنهاد با چالش‌های متعددی مواجه است. کشورهای اروپایی در مورد نحوه برخورد با ایران و مکانیسیسم ماشه دیدگاه‌های متفاوتی دارند و آمریکا نیز ممکن است از اروپا بخواهد که مکانیسم ماشه را به‌عنوان اهرم فشار تا آخرین دقایق قبل از رسیدن موعد بندهای غروب حفظ کند تا در صورتی که نتوانستت ایران را به امتیازدهی مجاب کند، در دقیقه ۹۰ آن را فعال کرده و تحریم‌های ضدایرانی سازمان ملل را احیا کند.

